

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ตั้งแต่กลางปี 2540 เป็นต้นมา หลังจากที่ประเทศไทยประกาศใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เป็นระบบลอยตัวภายใต้การจัดการ (Managed Float) จึงเป็นการยุติความไม่แน่นอนที่เกิดจากการขาดความเชื่อมั่นในนโยบายอัตราแลกเปลี่ยน เป็นการรองรับระบบเศรษฐกิจไทยให้สอดคล้องกับภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจการเงินของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุน และการเงิน¹ ธุรกิจการค้า โดยเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ต่าง ๆ ทั่วโลกมุ่งหมายขยายเครือข่ายมาสู่ประเทศไทยด้วย ส่งผลกระทบต่อการประกอบการของธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมต่าง ๆ ของประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม จะต้องปรับตัวอย่างมากเพื่อรองรับกับการขยายตัวของคู่แข่งขั้นทั้งระดับประเทศและระดับโลก ทั้งในด้านการค้นคว้าวิจัยพัฒนาแรงงาน การศึกษาอบรมเพื่อให้เกิดการผลิตและการขายสินค้าตรงตามความต้องการของผู้บริโภค² ต้องใช้ความพยายามและความสามารถในการบริหารงานการตลาดเพื่อกระจายสินค้าเข้าสู่ตลาดให้ครอบคลุมพื้นที่ให้มากที่สุด อุตสาหกรรมได้มีการจัดการที่ดีมีโครงสร้างและระบบการบริหารที่ดี มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำก็จะได้เปรียบเป็นผู้นำด้านราคาในตลาด ทั้งในเขตพื้นที่ตนเองและเขตนอกพื้นที่ จึงเป็นต้นเหตุของปัญหาการประกอบการของอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม เนื่องจากผู้ประกอบการขาดการวางแผน การจัดการองค์การที่ดี บุคลากรไม่มีความพร้อมต่อการแข่งขันในยุคโลกเสรีทางการค้า ขาดการควบคุมการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการดำเนินงานของผู้ประกอบการอุตสาหกรรม³

อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม นับเป็นอุตสาหกรรมการผลิตที่สำคัญยิ่งต่อเศรษฐกิจมีมูลค่าส่งออกสูงทั้งส่วนที่เป็นวัตถุดิบและอาหารสำเร็จรูป (ภาคผนวก ก) เนื่องจากอาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานตามความต้องการของการดำรงชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากอุตสาหกรรมอาหารเป็นกิจกรรมการประสานงานเชื่อมโยงระหว่างภาคเกษตร และภาคอุตสาหกรรมเข้าด้วยกัน เป็นการนำเอาผลผลิตจากภาคเกษตรเข้าสู่กระบวนการแปรรูป เช่น ผัก ผลไม้กระป๋อง แหนมสด ลูกชิ้น เส้นก๋วยเตี๋ยว เส้นหมี่ น้ำดื่ม น้ำแข็งหลอด เป็นต้น ผลิตออกมาเป็นสินค้าเพื่อตอบสนองความ

¹ วิจัยณ์ ศิริแสง, การบริหารความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนภายใต้ระบบลอยตัว (กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี , 2541), หน้า 53-63.

² แก้วสรร อติโพธิ, ภาพส่วนรวม, ยุทธศาสตร์ธุรกิจ SMEs : แนวคิดและประสบการณ์ (กรุงเทพฯ : อินเทอร์เน็ตชั้นเนลบิสซิเนสรีเสิร์ท, 2543), หน้า 11-24

³ ปราโมทย์ วิชาสุข, ภาคอุตสาหกรรม, ยุทธศาสตร์ธุรกิจ SMEs : แนวคิดและประสบการณ์ (กรุงเทพฯ : อินเทอร์เน็ตชั้นเนลบิสซิเนสรีเสิร์ท, 2543), หน้า 26-42.

ต้องการของตลาดทั่วประเทศและสินค้าบางชนิดสามารถส่งออกไปขายยังต่างประเทศ นำรายได้เข้าสู่ประเทศชาติด้วย ดังนั้น อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม เช่น ข้าวโพคอฟีค่อน จิงคอง จิงสด ผลไม้แช่แข็ง น้ำดื่ม น้ำสับประรด เป็นต้น จึงนับเป็นพลังสำคัญอันหนึ่งที่จะช่วยผลักดันให้เศรษฐกิจในท้องถิ่น และประเทศชาติเจริญก้าวหน้าไปได้ อุตสาหกรรมอาหารไทยเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่เป็นความหวังสำหรับอนาคตที่มีผลต่อเศรษฐกิจไทยโดยรวม มีบทบาทสำคัญพอจำแนกออกไปได้ 3 ประการ คือ⁴

1. บทบาทในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลผลิตทางการเกษตรและปศุสัตว์ เป็นกระบวนการผลิตที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ทางเศรษฐกิจให้แก่ผลผลิตทางการเกษตรได้เป็นจำนวนมาก เพราะพืชผลทางการเกษตรและผลผลิตจากปศุสัตว์ เมื่อได้ผ่านกระบวนการแปรรูปทางอุตสาหกรรมแล้ว ก็จะมีมูลค่าสูงขึ้นจากเดิมเป็นอันมาก อาทิ กล้วยพืช เมื่อแปรรูปเป็นแป้งหรือผลิตภัณฑ์จากแป้ง ผัก ผลไม้ที่ได้ทำเป็นผลไม้แปรรูป หรือบรรจุกระป๋อง หรือเนื้อสัตว์ที่ทำเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ

2. บทบาทในการก่อให้เกิดการจ้างงาน อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการจ้างงานขึ้นเป็นจำนวนมาก เพราะลักษณะที่สำคัญของอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารและผลิตเครื่องดื่มอย่างหนึ่งก็คือ เป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงานมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled Labour) นอกจากนี้โรงงานส่วนใหญ่ก็ต้องอยู่ใกล้ วัตถุดิบ คือ ผลผลิตทางการเกษตรจึงนับเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญในส่วนภูมิภาค อันมีบทบาทต่อการยกระดับรายได้และการเพิ่มการจ้างงานในชนบท จากการสำรวจของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมระบุว่า ในปี พ.ศ. 2538 การจ้างงานในอุตสาหกรรมอาหารมีจำนวน 566,300 คน และในปี พ.ศ.2540 จำนวนแรงงานของอุตสาหกรรมนี้ได้เพิ่มขึ้นเป็น 687,550 คน อุตสาหกรรมอาหารที่มีการจ้างงานสูงที่สุด คือ อุตสาหกรรมอาหารทะเลแปรรูปมีสัดส่วนการจ้างงานร้อยละ 35.1 ของการจ้างงานในอุตสาหกรรมอาหารทั้งหมด รองลงไปก็คือ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากกล้วยพืช ผักผลไม้กระป๋องและแปรรูปกับ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปเนื้อสัตว์ ซึ่งมีสัดส่วนการจ้างงานร้อยละ 16.8, 11.8 และ 10.3 ของการจ้างงานในอุตสาหกรรมอาหารทั้งหมดตามลำดับ (ภาคผนวก ก)

3. บทบาทในการสร้างรายได้จากการส่งออก ในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าเป็นช่วงของวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งสถานการณ์โดยทั่วไปไม่เอื้ออำนวย ผลิตภัณฑ์อาหารอุตสาหกรรมของไทยก็คงขยายตัวต่อไปได้ในเกณฑ์ที่ดี ในปี 2543 ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอาหารมีมูลค่าส่งออกทั้งสิ้น 398,126 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 5.2 และมีสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 14.4 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดของประเทศ แม้ในช่วง 8 เดือนแรกของปี 2544 มูลค่าการส่งออกของอุตสาหกรรมไทย ก็ยังขยายตัว

⁴ ศนศ กองประเสริฐ และ คณะ, อุตสาหกรรมอาหาร : พลังสำคัญในการฟื้นฟูเศรษฐกิจไทย (กรุงเทพฯ : ศรีสยามการพิมพ์, 2544), หน้า 4-6

จากช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้าถึงร้อยละ 16.5 โดยมีมูลค่ารวมกันถึงกว่า 288,000 ล้านบาท คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 14.9 ของมูลค่าการส่งออกรวมของประเทศในช่วง 8 เดือนแรกนี้ (ภาคผนวก ก)

ปัจจุบันในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม จำนวน 91 โรงงาน⁵ ในจำนวนนี้มีโรงงานอุตสาหกรรมหมวดอาหารและเครื่องดื่มจำนวน 13 โรงงาน ซึ่งได้รับผลกระทบในการแข่งขันสูงมาก เพราะสินค้าอาหารและเครื่องดื่มจากทั่วประเทศได้หลั่งไหลเข้าสู่พื้นที่ในอำเภอเมือง จังหวัดพะเยามากขึ้น เนื่องจากสินค้าอาหารแปรรูปต่าง ๆ มีการลงทุนที่ไม่สูงนัก การเคลื่อนย้ายสินค้าทำได้รวดเร็ว เพราะการขนส่งสะดวก ผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีการบริหารจัดการที่ดี จะมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำ สามารถที่จะขยายส่วนแบ่งตลาดได้เพิ่มขึ้นและเป็นผู้นำด้านราคาในที่สุด โดยเฉพาะการพยายามสร้างเครื่องกีดขวางการเจริญเติบโตของผู้ประกอบการรายย่อย ในด้านเงินทุน ช่องทางการจัดจำหน่าย และอื่น ๆ ดังนั้นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมหมวดอาหารและเครื่องดื่มในอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ส่วนใหญ่ไม่สามารถที่จะดำเนินธุรกิจแบบเดิมได้ บางรายไม่สามารถที่จะต่อสู้แข่งขันในตลาดเสรีได้ก็ต้องล้มเลิกไป บางรายอยู่ในภาวะลำบาก กิจการขาดทุนไม่สามารถชำระหนี้ตามเงื่อนไขของสถาบันการเงินได้ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loan) ถ้าหากไม่ได้รับการแก้ไขหรือหาแนวทางพัฒนาธุรกิจ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการบริหารงานในระบบที่ทันสมัย จะทำให้ผู้ประกอบการด้านนี้ลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตามยังมีผู้ประกอบการอุตสาหกรรมหมวดอาหารและเครื่องดื่มหลายรายที่สามารถยืนหยัดต่อสู้ได้ จึงเป็นเหตุผลสำคัญทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจในการศึกษาการบริหารงานของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมหมวดอาหารและเครื่องดื่ม ในอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เพื่อนำข้อมูลของโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านั้นมาวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ผลการศึกษาวิจัยจะเป็นแนวทางของผู้ประกอบการในปัจจุบัน และผู้ที่คิดจะลงทุนในอุตสาหกรรมด้านนี้ในการบริหารงานให้เกิดผลสำเร็จตามความประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานของอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการบริหารงานของอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

⁵ ทะเบียนควบคุมโรงงานอุตสาหกรรม จำพวกที่ 2 และ 3 ของฝ่ายโรงงานอุตสาหกรรม (ภาคผนวก ข)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงการบริหารงานของอุตสาหกรรมและเครื่องดื่มนำในอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
2. ทราบถึงปัญหาในการบริหารงานของอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มนำในอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
3. เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารงานของอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มนำ
4. เป็นแนวทางให้สถาบันการเงินในท้องถิ่นเข้าไปสนับสนุนส่งเสริมแก่อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มนำ

นิยามศัพท์

การบริหารงาน หมายถึง การจัดการของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มนำ ซึ่งได้แก่ การจัดการ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การจัดการด้านการผลิต การจัดการด้านการเงินการบัญชี และการจัดการด้านการตลาด

อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มนำ หมายถึง อุตสาหกรรมที่ผลิตอาหารและเครื่องดื่มนำ เพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค และร้านค้าทั่วไป เช่น ลูกชิ้น เส้นก๋วยเตี๋ยว จิงดอง น้ำดื่มนำ น้ำแข็ง เป็นต้น ที่จดทะเบียนกับสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพะเยา

ปัญหา หมายถึง ข้อขัดข้องหรืออุปสรรคในการดำเนินงานของอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มนำซึ่งประกอบไปด้วยปัญหาด้านการจัดการ ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ด้านการผลิต ด้านการเงินการบัญชี และด้านการตลาด